

*Б. В. Хахула,
доктор філософії в галузі економіки, доцент кафедри менеджменту
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID ID: 0000-0003-4286-2381*

DOI: 10.32702/2306-6806.2022.5.85

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ

*B. Khakhula,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Management,
Bila Tserkva National Agrarian University*

ORGANIZATIONAL FEATURES OF INNOVATIVE ACTIVITY DEVELOPMENT IN AGRICULTURAL PRODUCTION

Стаття присвячена розгляду організаційних особливостей розвитку інноваційної діяльності в сільськогосподарському виробництві України. Встановлено, що інноваційний процес в аграрному секторі має свою специфіку, зумовлену, насамперед, особливостями технологічного процесу сільськогосподарського виробництва.

Доведено, що проведені реформи негативно вплинули на науково-інноваційну сферу, що позначилося на суттєвому зниженні інноваційної активності на всіх рівнях управління сільськогосподарського виробництва: від загальнодержавного до рівня окремого сільськогосподарського підприємства. І це законірно, оскільки пов'язані з комплексом причин соціально-психологічного, економічного та організаційного характеру.

Комплекс соціально-психологічних причин падіння інноваційної активності в аграрному секторі України включає так званий психологічний шок усіх безпосередніх виконавців, які стосуються інноваційного процесу.

Не менш важливими виявились і макроекономічні причини зниження інноваційної активності. Сільськогосподарські товаровиробники, які й раніше не відрізнялися високою інноваційною активністю, у зв'язку з диспаритетом цін на реалізовану сільськогосподарську та промислову продукцію, опинилися в такому економічному становищі, що практично не мали можливості вести навіть просте відтворення.

Організаційні проблеми всіх рівнях управління призвели до втрати елементарної функціональної чіткості. Досить чіткі та певні функції всіх органів управління виявились при реформуванні розмитими та порушеними, що призвело до безвідповідальності за практичну реалізацію інноваційної політики та перебіг інноваційного процесу.

Вважаємо, що основні напрямки підвищення інноваційної активності в сільськогосподарському виробництві полягають не тільки в активізації діяльності безпосередніх виконавців інноваційного процесу, а й у системі певних державних заходів щодо активізації самого процесу.

Тільки при здійсненні всього комплексу зазначених заходів на всіх рівнях управління може бути підвищена інноваційна активність в аграрному секторі економіки країни, спрямована на створення умов для поступального розвитку галузі.

The article deals with studying the organizational features of innovative activity development in agricultural production of Ukraine. It was established that the innovation process in the agricultural sector has its own specifics, primarily to due the peculiarities of the technological process in agricultural production.

It was proved that the implemented reforms had a negative impact on the research and innovation sphere, which further caused a significant reduction in innovation activity at all levels of agricultural production management from the national one to the level of individual agricultural enterprises. This reduction is natural since it is they are related to socio-psychological, economic and organizational reasons.

The set of socio-psychological reasons for declining innovation activity in the agricultural sector of Ukraine comprises the so-called psychological shock of all direct performers related to the innovation process.

Macroeconomic reasons for the decline in innovation activity were no less important. Agricultural producers, who did not conduct high innovation activities due to the disparity in prices for agricultural products sold and industrial products, found themselves in the economic situation with little opportunity to conduct even a simple reproduction.

Organizational problems at all levels of management have led to a loss of basic functional clarity. Quite clear and definite functions of all governing bodies were blurred and violated during the reform, which resulted in their irresponsibility for the practical implementation of innovation policy and the innovation process.

We believe that the main directions of innovation activity increase in agricultural production imply not only intensification of the activities of the innovation process direct executors, but the system of certain state measures aimed to intensify the process.

It is only the implementation of the whole set of these measures at all levels of government aimed at creating conditions for sustainable development of the industry that can be increase the innovation activity in the agricultural sector of the economy.

Ключові слова: аграрний сектор, інновація, інноваційна діяльність, держава, сільськогосподарський товаровиробник.

Key words: agricultural sector, innovation, innovative activity, state, agricultural commodity producer.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Інноваційний процес в сільськогосподарському виробництві має свою специфіку, зумовлену, насамперед, особливостями сільськогосподарського виробництва. Такими особливостями є: множинність видів сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, суттєва різниця в технологіях їх обробки та виробництва; значна залежність технологій виробництва в сільському господарстві від природних і погодних умов, що складаються; велика різниця в періоді виробництва за окремими видами сільськогосподарської продукції та продуктами її переробки; високий рівень територіальної роз'єднаності сільськогосподарського виробництва та істотна диференціація окремих регіонів за умовами виробництва; різний соціальний рівень працівників сільськогосподарства, що вимагає значно більшої уваги до підготовки кадрів та підвищення рівня їхньої кваліфікації. До найбільш характерних особливостей розвитку інноваційних процесів в аграрному секторі України відносяться: множинність форм та зв'язків сільськогосподарських товаровиробників з інноваційними формуваннями; відокремленість більшості сільськогосподарських товаровиробників на всіх рівнях: від суб'єктів господарювання, що виробляють науково-технічну продукцію, до підприємств, які здійснюють її реалізацію; відсутність чіткого та науково обґрунтованого організаційно-економічного механізму передачі досягнень науки сільськогосподарським товаровиробникам та, як наслідок, суттєве відставання галузі з освоєння інновацій в агропромисловому виробництві.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

До питань дослідження проблем інноваційного розвитку, створення та трансферу інновацій зверталися вітчизняні та зарубіжні дослідники, зокрема, Г.О. Андрощук, Ю.Ф. Бажал, С.В. Валдайцев, О.Д. Витвицька, С.А. Володін, В.М. Геєць, П. Друкер, С.М. Ілляшенко, О.В. Крисальний, А.І. Курило, Ю.О. Лупенко, Г. Менш, П.Т. Саблук, Б. Санто, Б. Твісс, Р.А. Фатхутдінов, А.І. Федулова, Ю.Ф. Шкворець, О.Г. Шпикуляк, Й. Шумпетер, Ю.В. Яковець та інші. В наукових працях активно висвітлюються питання державного регулювання,

організаційно-економічні аспекти інноваційної діяльності, механізм впровадження інновацій у виробництво.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є розробка практичних рекомендацій щодо активізації організаційних складових інноваційної діяльності в аграрному секторі України.

Інноваційний процес в аграрному секторі України може протікати у різних формах. Зокрема, він може розвиватися інтенсивно, уповільненими темпами чи дуже повільно, тобто екстенсивно. В нашій державі на певних стадіях розвитку сільського господарства, здійснювалися спроби підвищення темпів розвитку інноваційного процесу. Інтенсивні технології вирощування сільськогосподарських культур та утримання тварин є кінцевим результатом наукових досліджень у галузі технології виробництва агро продовольства [1].

Незважаючи на проведену значну роботу з масового впровадження інтенсивних технологій, в цілому по країні визначних результатів досягнуто не було, хоча і урожайність основних сільськогосподарських культур, і продуктивність тваринництва у ці роки дещо збільшилися. Так, на протязі 2010—2021 рр. урожайність зернових зросла в 2,7 рази і становила 53,9 ц/га. У 2020 р. середній надій молока від корови в Україні становив 6 689 кг, що на 541 кг більше порівняно з відповідним періодом минулого року.

Нині значно активізувалася інноваційна сфера сільськогосподарського виробництва, що такий напрямок призведе до збільшення виробництва сільськогосподарства. Урожай зернових та зернобобових культур в Україні у 2021 році становить 84 млн тонн: пшениці — 32,4 млн тонн, ячменю -10 млн тонн, гречки — 110 тис. тонн, гороху — 581,5 тис тонн, проса — 191 тис тонн, кукурудзи — 40 млн тонн.

Урожай олійних культур — 22,6 млн тонн, зокрема: соняшника — 16,3 млн тонн, сої — 3,4 млн тонн, ріпака — 2,9 млн тонн.

Тим не менш, хід інноваційного процесу в аграрному секторі України можна характеризувати як екстенсивний, тобто млявий, хоча в передреформений період

Таблиця 1. Динаміка фінансової підтримки сільгосптоваровиробників 1201150 (напря́м — часткова компенсація вартості техніки та обладнання вітчизняного виробництва)

Показник	Рік				2020 р. в % до	
	2017	2018	2019	2020	2017 р.	2019 р.
Видатки передбачені з державного бюджету, млн грн	550	955	681,79	1000	181,8	146,7
Фактично використано бюджетних коштів, млн грн	134,1	912,8	1205,46	986,2	735,4	81,8
Кількість сільгосптоваровиробників од., в тому числі:	1220	7043	9508	3601	295,2	37,9
фермерських господарств	618	4000	5251	2125	343,9	40,5
Середня вартість компенсації, тис. грн на 1 госп.	109	130,4	107,7	117,0	107,3	108,6
Середня вартість компенсації за одиницю техніки та обладнання, тис. грн	46,1	53,1	48,0	56,6	122,8	117,9
Кількість заводів виробників с.г. техніки включених до переліку	40	141	181	191	477,5	105,5
Кількість найменувань техніки, одиниць	792	9254	12542	14573	1840,0	116,2
Придбано техніки, одиниць	2906	17182	25075	7447	256,3	29,7
Вартість придбаної техніки, млн грн	804,3	4401,4	5786,2	2021,6	251,3	34,9

Джерело: складено за даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.

спостерігалася певна тенденція до зростання ефективності використання землі та збільшення виробництва сільськогосподарської продукції.

Наочним результативним показником ходу інноваційного процесу є показники продуктивності (технологічної ефективності сільськогосподарського виробництва) — урожайність сільськогосподарських культур та продуктивність тварин. Середня урожайність зернових в Україні удвічі нижча, ніж у Центральній Європі та Північноамериканських країнах. Це пояснюється рядом об'єктивних та суб'єктивних причин, зокрема:

1. Зниженням родючості ґрунтів внаслідок недотримання ґрунтозахисних технологій вирощування сільськогосподарських культур.

2. Невикористанням ресурсозберігаючих технологій.

3. Застосуванням неякісного насіннєвого матеріалу.

4. Нестачею капіталу на оновлення основних фондів сільськогосподарських підприємств.

У підсумку, Україна втрачає щорічно ще близько 2 мільярдів доларів.

Таким чином, маючи у своєму активі багаті чорноземі, відповідні кліматичні умови і своє виробництво сільськогосподарської техніки, Україна кожен рік сумарно недотримує близько 4 мільярдів доларів.

Аграрна реформа, що поставила сільськогосподарських товаровиробників у важке економічне становище, як загальмувала інноваційний процес, а й призвела до кризового стану всієї науково-інноваційної сфери аграрного сектору України. Проте, завдяки тісній співпраці державних органів влади та приватного бізнесу вдалося активізувати інноваційний процес в аграрному секторі України [2].

На основі "Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва" компенсація вартості техніки та обладнання здійснюється також через уповноважені банки у розмірі 25 % без урахування ПДВ; компенсації підлягає техніка та обладнання, яка включена до Переліку техніки та обладнання, який формує Мінекономіки.

Як свідчать результати дослідження на протязі суттєво зросли обсяги фінансування, які спрямовувалися за даною програмою підтримки (табл. 1).

Користувачами даної програми на протязі 2017—2020 рр. зросло майже в тричі, що є свідченням певної зацікавленості у придбанні технічних засобів, які попадають під дію даної програми сільськогосподарських товаровиробників. Необхідно зазначити, половина користувачів є фермерські господарства, які не мають влас-

них фінансових ресурсів на придбання сільськогосподарської техніки.

Необхідно зазначити, що зросло обсяги придбання технічних засобів за Державної програмою фінансової підтримки сільгосптоваровиробників 1201150 (напря́м — часткова компенсація вартості техніки та обладнання вітчизняного виробництва). Часткову компенсацію надають на техніку та обладнання, ступінь локалізації виробництва яких перевищує 60%, крім тракторів та інших самохідних енергетичних засобів сільськогосподарського призначення, спеціальних автомобілів сільськогосподарського призначення, самохідних та причіпних комбайнів, ступінь локалізації виробництва яких має перевищувати показник, встановлений у Порядку № 369 (п. 5 Порядку № 130).

Перелік техніки та обладнання, вартість яких частково компенсують за рахунок бюджетних коштів, формує Мінекономіки (п. 6 Порядку № 130).

Частковій компенсації підлягає тільки та техніка та обладнання, які на момент здійснення через уповноважений банк оплати на їх придбання були включені до Переліку, який розміщений на офіційному вебсайті Мінекономіки.

До Переліку включають техніку та обладнання, що виробляють заводи-виробники, які є резидентами України і виконують спеціальні вимоги Порядку № 130. Зокрема, вони мають два роки поспіль здійснювати гарантійне і післягарантійне обслуговування цієї техніки та обладнання (п. 7 Порядку № 130).

У зв'язку з обмеженістю видатків часткова компенсація витрат на будівництво та реконструкцію тваринницьких об'єктів у 2016—2017 роках не здійснювалась.

У 2020 році частково відшкодовано вартість 15 тваринницьких об'єктів у скотарстві на суму майже 6 млн гривень і за минулі роки відшкодовано майже 3,5 млн гривень

Проведені реформи негативно вплинули на науково-інноваційну сферу, що позначилося на катастрофічному падінні інноваційної активності на всіх рівнях управління аграрним сектором: від загальнодержавного до рівня окремого сільськогосподарського підприємства [3]. І це закономірно, оскільки пов'язані з комплексом причин соціально-психологічного, економічного та організаційного характеру.

Комплекс соціально-психологічних причин падіння інноваційної активності в сільськогосподарському виробництві включає так званий психологічний шок усіх безпосередніх виконавців, які стосуються інноваційного процесу, від безпосередніх сільськогосподарських виробників до спеціалістів апарату управління районного, обласного та загальнодержавного

рівнів [4]. Реформування виробництва, шокова терапія у фінансово-економічній сфері, непідготовлений та обвальний переділ власності, політична нестабільність, загроза цілковитого розпаду підприємств створили у працівників на всіх рівнях невпевненість "у завтрашньому дні" та певну розгубленість, що, природно, і створило серйозну перешкоду для планомірної інноваційної діяльності.

Не менш важливими виявились і макроекономічні причини зниження інноваційної активності. Сільськогосподарські товаровиробники, які й раніше не відрізнялися високою інноваційною активністю, у зв'язку з диспаритетом цін на реалізовану сільськогосподарську та промислову продукцію, що реалізуються, опинилися в такому економічному становищі, що практично не мали можливості вести навіть просте відтворення [5]. Проблема виживання та порятунку виробництва в цих умовах заслонила собою проблему науково-технічного прогресу. Організаційні проблеми всіх рівнів управління, що виникли під час реформ, призвели до втрати елементарної функціональної чіткості. Досить чіткі та певні функції всіх органів управління (від конкретного підприємства до Міністерства сільського господарства) виявились при реформуванні розмитими та порушеними, що призвело до безвідповідальності за практичну реалізацію інноваційної політики та перебіг інноваційного процесу [6].

Основними джерелами інформації про нові інноваційні технології і засобах виробництва, в які можуть бути інвестовані кошти підприємств, були названі самостійне вивчення інформації в інтернет-сайтах і газетах (27,5 і 22,9% відповідно). Поширена також відвідування форумів, конференцій, круглих столів та інших діалогових майданчиків, присвячених інноваційному розвитку сільськогосподарського виробництва (20,4%). На жаль, анкетованих керівники і фахівці відвідують діалогові майданчики дуже рідко — 2-3 рази за останні 5 років (34,1% опитаних), 22,0% з них були на таких заходах не більше 1 разу. При цьому найбільше, на думку респондентів, сприяють підвищенню рівня компетентності в питаннях інвестування в основні засоби такі способи, як відвідування конференцій, круглих столів.

Стабілізація становища в сільськогосподарському виробництві, вихід галузі з кризового стану неможливі без істотного підвищення інноваційної активності усіх стадіях інноваційного процесу різних рівнів управління: від загальнодержавного до конкретних сільськогосподарських товаровиробників [7].

Необхідно усвідомлення всіма працівниками сільськогосподарського виробництва (від органів його управління до кожного підприємства) того становища, що тільки через науково-технічний прогрес, через активне проведення чіткої інноваційної політики можна вийти з аграрної кризи, що тривала, і стабілізувати ситуацію [8]. Це положення має бути підкріплене комплексом організаційних, економічних та соціальних умов, які сприяли б підвищенню інноваційної активності в аграрному виробництві. Цьому має сприяти вдосконалення організації виробництва, на що необхідно виділяти кошти, і, насамперед, з бюджету, як це робиться у всіх цивілізованих країнах, для цього мають бути створені соціальні умови та, зокрема, стимулювання прямого інтересу працівників до активізації інноваційної діяльності на всіх рівнях.

Вважаємо, що як тільки заміна зношеної техніки та обладнання перестане бути першочерговим завданням інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, можна буде говорити про вихід аграрного сектору з кризи. Згідно з результатами опитування керівників та менеджерів господарств корпоративного сектору аграрної економіки (123 опитаних Київської, Вінницької та Хмельницької областей), в 2021 році це завдання також буде пріоритетною в діяльності суб'єктів господарювання в сфері агробізнесу (24,7%).

Важливе значення в обґрунтуванні інвестиційних проектів і прийнятті рішення про інвестування мають також керівники. Таким чином, наше одвічне припущення, що керівництво підприємства має великий вплив на ефективність інвестиційної діяльності, підтверджується [9].

Практично ігноруються потреби молодих фахівців в житло (2,6%) і наявність на ринку науково-технічних розробок, здатних збільшити ефективність сільськогосподарського виробництва (2,9%).

При виборі об'єкта інвестування станом на 2020 рік зовсім не враховувався думка робітників, і ініціатива в цьому питанні частіше виходить від керівників. На нашу думку, такі результати дозволяють зробити невтішний висновок про рівень професіоналізму та кваліфікації працівників сільського господарства, який, як показує аналіз результатів анкетування, зазнав незначних змін з 2018 року.

Найбільш важливим фактором, що обмежує інвестиційної діяльності сільськогосподарського підприємства, на думку респондентів, як і очікувалося, є недостатній рівень забезпечення власними фінансовими ресурсами (40,8%). Інші фактори мають рівний ступінь значущості, хоча кілька виділяється, зокрема, як складність механізму отримання кредитів для реалізації інвестиційних проектів (9,2%), який, на нашу думку, слід об'єднати з менш значущим і, можливо, менш зрозумілим для анкетованих фактором, як недосконалість нормативно-правової бази, що регулює інвестиційні процеси (2,6%).

12,4% респондентів визнали, що вибуття основних фондів на підприємствах здійснювалося внаслідок економічної неефективності їх експлуатації. Разом з цим 17,8% учасників обстеження також визнали, що підприємства мають у своєму розпорядженні основними засобами, в які були інвестовані кошти протягом останніх 5 років і які в нині не використовуються за призначенням. Не здійснювали ніяких інвестицій екологічного характеру 63,4% підприємств.

Створення зазначеного комплексу організаційно-економічних та соціальних умов визначає та дію відповідних їм факторів інноваційної активності в сільськогосподарському виробництві. До них відносяться:

- зацікавленість сільськогосподарських товаровиробників у отриманні додаткового ефекту від застосування наукових розробок;

- прискорення розробок нововведень, які відповідають запитам сільськогосподарського виробництва;

- поінформованість товаровиробників всіх галузей сільського господарства про наукові розробки, що рекомендуються до освоєння у виробництві;

- наукова та організаційна підготовленість кадрів на всіх рівнях інноваційного процесу;

- вибір пріоритетних напрямів під час освоєння наукових досягнень в агропромисловому виробництві;

- економічне стимулювання працівників інноваційної сфери за результативність своєї діяльності.

У нормальних економічних умовах інноваційна активність в аграрному секторі України і повинна розвиватися як згори донизу, і знизу догори за ієрархічним принципом. Проте, ініціатива у нинішніх умовах має належати як державного рівня, і обласних органам управління сільського господарства. У верхньому ешелоні інноваційного потоку (загальнодержавний рівень) повинні бути добре відомі запити виробництва, що є основою планування їх діяльності. На це мають бути спрямовані вдосконалення управління виробництвом на всіх рівнях та розробка стимулів для підвищення інноваційної активності. Перш ніж сформулювати основні напрями підвищення інноваційної активності, які логічно випливають із зазначених вище умов і факторів розвитку даного процесу, слід звернути увагу на тенденцію перенесення відповідальності за інноваційний процес в аграрному секторі України безпосередньо на сільськогосподарських товаровиробників.

Разом про те досвід країн із розвиненим інтенсивним сільськогосподарським виробництвом свідчить у тому, що з науково-технічний прогрес у цій специфічній галузі відповідає все суспільство, споживає її продукцію. Сільське господарство, в силу своїх специфічних особливостей та обмежених організаційно-економічних та технічних можливостей, не може ефективно функціонувати без допомоги держави, яка має не тільки мати власну інноваційну політику, а й безпосередньо здійснювати регулювання інноваційного процесу.

ВИСНОВКИ

У зв'язку з цим, основні напрями підвищення інноваційної активності в сільськогосподарському виробництві полягають у активізації діяльності безпосередніх виконавців інноваційного процесу, а й у системі певних державних заходів щодо активізації самого процесу.

До таких заходів відносяться:

державна підтримка науково-інноваційної галузі; поступова переорієнтація органів управління від адміністративно-управлінських функцій на інноваційну діяльність;

наближення діяльності наукових установ безпосередньо до запитів виробництва;

активізація функціонування всіх організаційних форм інноваційного процесу щодо надання допомоги сільськогосподарському товаровиробнику у впровадженні досягнень науки та техніки;

розвиток спеціалізованої інформаційної служби аграрного сектору України для організації багатоканальної інформації про наукові досягнення, рекомендації до освоєння у виробництві шляхом залучення всіх засобів масової інформації (друк, радіо, телебачення та ін.);

організація масової перепідготовки кадрів всіх рівнів інноваційного процесу;

розробка та впровадження системи економічного стимулювання подальшого розвитку інноваційного процесу в сільському господарстві;

реалізація цільових державних, галузевих та регіональних науково-технічних програм;

подальше вдосконалення організаційних форм розвитку інноваційного процесу та поширення таких інтегрованих формувань, як технопарки, технополіси, науково-виробничі системи, інноваційні центри, інноваційно-консультаційні центри та інші.

Тільки при здійсненні всього комплексу зазначених заходів на всіх рівнях може бути підвищено інноваційну активність в агропромисловому комплексі, спрямовану на прискорення виходу з кризи, стабілізацію агропромислового виробництва та створення умов для нормального розвитку галузі.

Література:

1. Донець О. Інновація та її особливості в аграрному секторі економіки України. Економічний аналіз. 2013. Т. 12 (1). С. 92—97.
2. Свиноус І. В. Інноваційне забезпечення інтенсивного розвитку свинарства. Інноваційна економіка. 2014. № 3. С. 284—285.
3. Орел В. М. Активізація залучення інновацій у сільське господарство України. Бізнес-навігатор. 2014. № 1. С. 93—99.
4. Курило А. І. Інтелектуальний капітал в аграрній сфері: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2014. 322 с.
5. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи / Лупенко Ю. О., Малік М. І., Шпикуляк О. Г. та ін. Київ: ННЦ ІАЕ, 2014. 516 с.
6. Саблук П. Т. Наукове обґрунтування інноваційного розвитку в аграрній сфері. Економіка АПК. 2021. № 6. С. 16.
7. Долгошея Н. О. Організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності в аграрному секторі

економіки. Вісник ЖДТУ. Сер. Економічні науки. 2011. № 1 (55). С. 192—195.

8. Трусова Н. В., Танклевська Н. С. Інноваційна парадигма економічної безпеки регіонів у конкурентному середовищі суб'єктів агро бізнесу. Економіка АПК. 2019. № 11 С. 58.

9. Лобас М. Г. Управління інноваційно-технологічним розвитком агросфери: моногр. / Лобас М. Г., Россоха В. В., Соколов Д. О.; за ред. М. Г. Лобаса. К.: ННЦ "ІАЕ", 2016. 416 с.

References:

1. Donets', O. (2013), "Innovation and its features in the agricultural sector of Ukraine's economy", *Ekonomichnyj analiz*, vol. 12 (1), pp. 92—97.
2. Svinous, I.V. (2014), "Innovative support of intensive development of pig breeding", *Innovatsijna ekonomika*, vol. 3, pp. 284—285.
3. Orel, V.M. (2014), "Intensification of attracting innovations in agriculture of Ukraine", *Biznes-navihator*, vol. 1, pp. 93—99.
4. Kurylo, L.I. (2014), *Intelektual'nyj kapital v ahraryj sferi [Intellectual capital in the agricultural sector]*, NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.
5. Lupenko, Yu.O. Malik, M.J. and Shpykuliak, O.H. (2014), *Innovatsijne zabezpechennia rozvytku sil'skoho hospodarstva Ukrainy: problemy ta perspektyvy [Innovative support of agricultural development of Ukraine: problems and prospects]*, NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.
6. Sabluk, P.T. (2021), "Scientific substantiation of innovative development in the agricultural sphere", *Ekonomika APK*, vol. 6, pp. 16.
7. Dolhosheia, N.O. (2011), "Organizational and economic mechanism of innovation in the agricultural sector of the economy", *Visnyk ZhDTU. Ser. Ekonomichni nauky*, vol. 1 (55), pp. 192—195.
8. Trusova, N.V. and Tanklevs'ka, N.S. (2019), "Innovative paradigm of economic security of regions in the competitive environment of agribusiness entities", *Ekonomika APK*, vol. 11, pp. 58.
9. Lobas, M.H. Rossokha, V.V. and Sokolov, D.O. (2016), *Upravlinnia innovatsijno-tekhnologichnym rozvytkom ahrosfery [Management of innovation and technological development of the agrosphere]*, NNTs "IAE", Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 16.05.2022 р.

www.dy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net
тел.: (044) 223-26-28, (044) 458-10-73